

ARAPÇA VE TÜRKÇEDE “KIRMIZI RENK” DEYİMLERİ

IDIOMS OF "RED COLOR" IN ARABIC AND TURKISH

Ökkeş HENGİL¹

Research Asistant, Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Arabic Language and Literature, Ankara, Turkey
ORCID: 0000-0002-5256-1358

Erdinç DOĞRU²

Associate Professor, Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of Foreign Languages Education, Division of Arabic Language Education
ORCID: 0000-0002-1601-8008

Sorumlu yazarlar/ Corresponding authors:

Ökkeş HENGİL, Research Asistant, Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Arabic Language and Literature, Ankara, Turkey
Email: okkes.hengil@hbv.edu.tr
Erdinç DOĞRU, Associate Professor, Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of Foreign Languages Education, Division of Arabic Language Education
Email: derdinc@gazi.edu.tr

Geliş Tarihi/Submitted:
26.05.2023

Kabul Tarihi/ Accepted:
20.06.2023

Anahtar Kelimeler: Arapça Deyimler, Türkçe Deyimler, Kırmızı Renk, Renk Deyimleri, Kırmızı Renk Deyimleri

Key Words:

Arabic Idioms, Turkish Idioms, Red, Color Idioms, Red Color Idioms

Kaynak gösterme/Citation:

Hengil, Ökkeş ve Doğru, Erdinç (2023). “Arapça ve Türkçede “Kırmızı Renk” Deyimleri”. *World Language Studies (WLS)*, 3 (1): 35-45

Özet

Bir dil varlığı olarak renk olgusunun tarihi, çok eskilere dayanmaktadır. Renk olgusu sadece estetik, moda veya sanat dallarında değil hayatın hemen her alanında başat rol oynamaktadır. Her bir renk, ait olduğu nesneye dair farklı algıların oluşmasında etkili olmaktadır. Zihinde bir nesneye karşı oluşan algı ise dili etkilemekte, buna bağlı olarak dil de algıyı etkilemektedir. Dil, sosyal bir varlık olan insanın iletişimde bulunması için vazgeçilmez bir unsurdur. Dilin öğelerinden biri de somut ve soyut maddeleri nitelemeye yarayan renklerdir. Renkler içerisinde kırmızı renk adı, ilk ayırt edilen renk adlarından biri olarak varsayılmaktadır. Doğada kırmızı renkte var olan nesnelere, hemen her coğrafyada benzer olması sebebiyle bu rengin dillerin çoğunda uyandırdığı etki, nitelediği nesneye kattığı sıfat benzeşmektedir. Ancak bu benzeşmenin kültür, din, dil, coğrafya vb. unsurlara bağlı olarak farklılaştığı örnekler de bulunmaktadır. Deyimler, bu unsurların başında gelmektedir. Kültürün doğrudan dile yansımaları olarak görülen deyimlerde renk adları büyük bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada Arapça ve Türkçede kırmızı renk adıyla kurulan deyimler karşıtsal çözümleme yöntemiyle incelenmiştir. Bu yöntem, iki dil arasında ses, biçim, anlam vb. alanlarda dilleri karşılaştırmayı hedefler. Bulgular, Türkçe ve Arapça deyim sözlüklerinden elde edilmiştir. Bulguların incelenmesi sonucu elde edilen sonuçlara göre Arapça ve Türkçede kırmızı renk adıyla kurulan deyimlerin çoğunlukla benzer unsurlar içerdiği görülmektedir.

Abstract

The history of color as a linguistic entity dates back to ancient times. The phenomenon of color plays a dominant role not only in aesthetics, fashion or art, but also in almost every aspect of life. Each color is effective in the formation of different perceptions of the object to which it belongs. The perception of an object in the mind affects language, and accordingly, language affects perception. Language is an indispensable element for human beings, who are social beings, to communicate. One of the elements of language is color, which is used to describe concrete and discrete substances. Among the colors, the color name red is assumed to be one of the first distinguished color names. Since the objects that exist in red in nature are similar in almost every geography, the effect that this color evokes in most languages and the adjective it adds to the object it describes are similar. However, there are also examples where this similarity differs depending on factors such as culture, religion, language, geography, etc. Idioms are one of these elements. Color names are of great importance in idioms, which are seen as a direct reflection of culture in language. In this study, idioms formed with the name of the color red in Arabic and Turkish were examined with the method of contrastive analysis. This method aims to compare languages in terms of sound, form, meaning, etc. between two languages. The findings were obtained from Turkish and Arabic idiom dictionaries. According to the results obtained as a result of the examination of the findings, it is seen that the idioms formed with the name of the color red in Arabic and Turkish mostly contain similar elements.

GİRİŞ

Bir dilin en önemli kültür hazinelerinden biri sayılan deyimler, yaşayan dilden beslenmektedir. Dili etkileyen tüm unsurların aynı şekilde deyimleri de etkilediği varsayılmaktadır. Deyimlere dair yapılan tanımlamalara bakıldığında dili etkileyen söz konusu unsurların varlığı dikkat çekmektedir. Aksan'a göre (2003, s. 31) *“bir dili konuşan toplumun dünya görüşü, yaşam biçimi, çevre koşulları, gelenek, görenek ve inançları, önem verdiği varlık ve kavramları, kısacası maddî ve manevî kültürünü yansıtan, o toplumun düşünme biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli söz öbeklerine”* deyim denir. Yukarıda yer alan tanıma bakıldığında deyimlerin beslendiği kaynaklar arasında; toplumun dünya ile kurduğu ilişki, bu ilişkiye bağlı olarak yaşadıkları yaşam, bu yaşamın sürdürüldüğü çevre, bu çevredeki insanların atalarından miras aldıkları âdetler ve inanışlar, toplumun eğlence anlayışları, korku unsurları, değer yargıları vb. sayılabilir.

Arapça ve Türkçede deyimler aracılığıyla önceki nesillerin sonraki nesillere tecrübe, kültür ve bilgi birikimlerini aktardıkları düşünülmektedir. Deyimlerin bu görevleri yerine getirirken dilbilim, halkbilim, antropoloji ve daha pek çok alanın uzmanına milletlerin yaşayış biçimleri, inanış biçimleri ve düşünüş biçimleri hakkında fikirler verdiği varsayılmaktadır.

Türkçede ve Türk kültüründe deyimlerin büyük bir yeri vardır. Türklerin en eski yazılı kaynaklarına, belgelerine veya eserlerine bakıldığında deyimleri görmek mümkündür. Her dilin kendi içinde barındırdığı deyimleri şekillendirdiği düşünülürse Türkçede deyimlerin Türklerin tarih boyunca inandıkları dinden, yaşadıkları coğrafyadan ve komşu oldukları milletlerden etkilenmeleri olağan görülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında Türkçe deyimlerde Şamanizm ve İslâmiyet öğelerinin; Çin, Fars, Arap, Rum milletlerinin etkilerini görmenin şaşırtıcı olmayacağı açıktır.

Sözlü kültürünün asırlar öncesine dayandığı varsayılan Arap dilinde hikmet, nasihat, tavsiye aktarımı vb. amaçlarla kullanılan kültür öğelerinin var olduğu ve deyimlerin de Arapçadaki bu sözlü kültür unsurlarının başında geldiği bilinmektedir. Deyimlerin çarpıcı, vurucu ve etkileyici bir dille bir duruma dair yorum yapması veya yaşanılan durumu betimlemesi ve özetlemesi Arapların deyimlerinde sık görülen durumlardandır (Doğru, 2021, s. 29). Deyimlerin etkisi, dayandığı olay veya hikâyenin büyüklüğü, önemi ve kültür alanı içindeki yerine göre değişmektedir. Bir diğer deyişle toplumu derinden etkileyen, toplum nezdinde büyük karşılığı olan olay veya durumlardan doğan deyimlerin, konuşmada etkiyi artırması sayesinde sıkça kullanıldıkları görülmektedir. Atasözleri ile deyimler arasında

kullanım sıklığı bakımından bir karşılaştırma yapılacak olursa atasözlerine kıyasla deyimlerin hem sözlü hem de yazılı metinlerde daha sık bir şekilde kullanıldığı hemen göze çarpar. Bu açıdan bakıldığında deyimlerin, atasözlerine göre dilde daha fazla bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür.

Dilin yaşayan bir varlık olduğu fikri herkesçe bilinmektedir. Buna bağlı olarak dilin bir parçası olan deyimlerin de yaşayan, değişen, gelişen bir unsur olması beklenmektedir. Dolayısıyla değişen dünyaya bağlı olarak dil değişmekte ve bu durum deyimlere de sirayet etmektedir. Bunun bir sonucu olarak bir zamanlar insanlar tarafından kullanılan birtakım deyimler, zamanla unutulmaya; gün geçtikçe yeni deyimlerin kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Unutulmaya yüz tutan deyimlere örnek olarak Aksoy (1988, s. 512) “dudu dilli”, “gonca ağızlı”, “gaflet uykusu”, “gönül kuşu”, “kudretten sürmeli” gibi eskiden yaygın olarak kullanılan ama günümüzde artık kullanımdan düşmüş ya da düşmekte olan bazı örnekler vermektedir. Buna mukabil modern dönemde gün yüzüne çıkan pek çok deyim de bulunmaktadır. Bu tür deyimlere örnek olarak Türkçenin modern döneminde kullanılmaya başlayan “tribünlere oynamak”, “şer ekseni”, “taş fırın erkeği”, “layt erkek”, “köşeyi dönmek”, “yolsuzluk yapmak”, “altın vuruş” (aşırı dozda eroin enjekte ederek intihar etmek) gibi yeni yeni deyimleşen dil birliklerine de rastlanmaktadır.

Günlük hayattaki her nesnenin deyimlerde kullanılabileceği bilinmektedir. Diğer bir deyişle deyimlerin hangi kaynaktan besleneceğine dair bir sınır bulunmamaktadır (Hengil, 2021, s. 139). Renkler, fiziksel bakış açısına göre yapılan pek çok tanıma bakıldığında ışığın cisimlere çarptıktan sonra insan gözünde bıraktığı algı olarak tanımlanmaktadır. Ancak renkler, sadece fiziksel değil psikolojik, sosyolojik, fizyolojik ve kültürel açılardan da incelenmesi gereken en önemli folklorik unsurlardan biridir. Renklerin tarihinin, insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülürse kültür içindeki yadsınamaz konumlarını görmek mümkün olacaktır. Deyimler ve renklerin, kültürün ayrılmaz parçaları sayılmalarından hareketle renk adlarıyla oluşturulmuş deyimlerin, kültürü doğrudan veya dolaylı olarak yansıtan öğelerden biri olduğu düşünülmektedir. Renklerin veya renk adlarının kullanıldığı deyimler, milletlerin söz konusu renklere hangi duygu ve düşünceleri atfettiğini ortaya koymaktadır. Renklerin fiziksel, psikolojik, sosyolojik, fizyolojik ve kültürel arka planlarının, renklere atfedilen önemi belirlediği düşünülmektedir. Dolayısıyla benzer arka planlara sahip dillerin benzer renk deyimleri ortaya koymaları beklenmektedir. Bunun yanı sıra yukarıda bahsi geçen etkenlere ya da farklı etkenlere bağlı olarak söz konusu deyimlerde farklılıklar bulunması da doğal karşılanmaktadır.

YÖNTEM

Arapça ve Türkçe uzun yıllar neredeyse iç içe yaşamıştır. Bu yaşantı sonucu birbirlerinden etkilendikleri varsayılmaktadır (Özcan ve Dağbaşı, 2022, s. 68). Bu iki dilin deyimlerinin renkler üzerinden alışverişlerde bulunduğu düşünülmektedir. Tıpkı günlük hayatta olduğu gibi dilde de renklerin kullanım alanları ve sıklıkları bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Kırmızı rengin, üç ana renkten biri olması ve insanlığın renk algılamalarında başta gelen renklerden biri kabul edilmesi sebebiyle bu rengin kullanıldığı deyimlerin incelenmesinde anlamlı veriler elde edileceği düşünülmüştür. Arapça ve Türkçede sözlük anlamları veya deyimsel anlamları benzerlik gösteren kırmızı renk adıyla oluşturulan deyimler karşıtsal analiz yöntemiyle incelenmiştir. Karşıtsal analiz, iki dildeki herhangi bir yapıyı veya ögeyi detaylı bir şekilde karşılaştırarak yapılmaktadır. Bu karşılaştırma sonucunda iki dil arasındaki incelenen ögeler bağlamında benzer ve farklı yönler ortaya konacaktır (İşler, 2002, s. 100).

Çalışmanın hedefi, Arapça ve Türkçede sözlük anlamları veya deyimsel anlamları benzerlik gösteren kırmızı renk deyimlerinin söz konusu beraberlikten yararlanıp yararlanmadığına bakılarak bu iki dilin kırmızı renk deyimleri arasındaki benzerlikler ve farklılıkların analiz edilerek söz konusu iki dilin renk deyimleri bağlamında kültürlerine dair bir çıkarıma ulaşmaktır. Çalışmada incelenen Türkçe deyimler, *TDK Güncel Sözlük*, Ömer Asım Aksoy'a ait *Deyimler Sözlüğü*, Hatice Eminoglu'na ait *Türkçede Renkler Sözlüğü* ve İbrahim Özay & Emrullah İşler'e ait *Türkçe-Arapça Kapsamlı Sözlük* adlı kaynaklardan elde edilmiştir. Arapça deyimler Vefâ Kâmil Fâyid'e ait *Mû'cemu't-te'âbîri'l-istilâhiyye fi'l-'arabîyyeti'l-mu'âsira*, Muhammed Muhammed Dâvûd'a ait *El-mu'cemu'l-mevsûi' li't-ta'bîri'l-istilâhî fi'l- a'rabîyye* ve *Mu'cemu't-ta'bîri'l-istilâhî fi'l- a'rabîyyeti'l-mu'âsira* adlı kaynaklardan elde edilmiştir. Elde edilen Arapça ve Türkçe kırmızı renk deyimlerinden sözlük anlamları veya deyimsel anlamları benzer olan deyimler karşılaştırmalı olarak incelenmiş, benzer ve farklı yönleri ortaya konulmuştur

BULGULAR VE TARTIŞMA

	Arapça Deyim	Türkçe Deyim
Deyim	تجاوز الخطوط الحمراء (Fâyid, 2007: 153)	Kırmızı çizgiyi aşmak (TDK Güncel Sözlük)
Sözlük Anlamı	Kırmızı çizgileri geçti.	
Deyimsel Anlam Çerçevesi	Belli bir konuda taraflar arasında kabul edilebilir son noktayı geçmek.	Belli bir konuda taraflar arasında kabul edilebilir son noktayı geçmek.

Örnek Cümle (Çevirisi)	لم يكن يعلم أنه باتصاله بها يتجاوز الخطوط الحمراء (Onunla iletişime geçmesinin kırmızı çizgiyi aşmak anlamına geldiğini bilmiyordu.)	Kuzey Kore, ABD ve müttefiklerinin kırmızı çizgiyi aştığını açıkladı (Fâyid, 2007, s. 153).
-------------------------------	---	---

Karşıtsal Analiz: Arapça deyimın sözlük anlamı “kırmızı çizgileri geçti” şeklinde iken deyimsel anlam çerçevesi bir konuda kabul edilebilir sınırı geçmek” olarak gelmektedir. Bu yönüyle Arapçadaki bu deyim, Türkçedeki karşılığıyla hem sözlük hem deyimsel anlam olarak benzerlik taşımaktadır. Anlamı değiştirmeyecek küçük bir fark olarak Arapça deyimdeki “çizgi” ögesi “çizgiler” şeklinde çoğul kullanılırken, Türkçe deyimdeki ögenin tekil kullanıldığı görülmektedir. Her iki dildeki deyimlerde kırmızı rengin tehlike ifade eden yönü kullanılmaktadır. Ayrıca uluslararası iş güvenliği levhalarında da kırmızı renk, en üst düzey güvenlik uyarıcısı olarak kabul edilmektedir. (Ağarı, 2019, s. 35). Buradan hareketle kırmızı çizgiyi aşmak, güvenli olmayan bölgeye girmek, yani kabul edilebilirlik sınırını aşmak anlamına gelmektedir.

	Arapça Deyim	Türkçe Deyim
Deyim	احمر وجهه (Dâvûd vd., 2014: 326)	Yüzü kızarmak, Kıpkırmızı kesilmek (TDK Güncel Sözlük)
Sözlük Anlamı	Yüzü kızardı.	
Deyimsel Anlam Çerçevesi	Yüz herhangi bir sebepten çok kızarmak	Yüz herhangi bir sebepten çok kızarmak
Örnek Cümle (Çevirisi)	كان وجه المريض قد احمر عندما تحدث مع الممرضة (Hasta, hemşireyle konuşurken yüzü kıpkırmızı kesilmişti.)	Orhan’ın esmer yüzü, utancından kıpkırmızı kesilmişti (Dâvûd vd., 2014, s. 326).

Karşıtsal Analiz: Sözlük anlamı “yüzü kızardı” olarak karşılanan Arapça deyimın, deyimsel anlamı “yüzü herhangi bir sebepten çok kızarmak” olarak gelmektedir. Türkçedeki “kıpkırmızı kesilmek” deyimindeki “kesilmek” eylemi “bir hâle veya duruma bürünmek, dönüşmek” mecaz anlamındadır. Türkçe deyim ile Arapçadaki deyimın hem lâfızları hem de anlamları birbirine uyum arz etmektedir. Her iki deyim de öfke, utanma vb. bir duygunun insan yüzünde somutlaşması mantığına dayanmaktadır. Bu gibi durumlarda kanın yüze akın etmesi sebebiyle yüzde oluşan kırmızılık evrensel bir olgu olduğundan deyimlerdeki lâfız ve anlam benzerliği tuhaf karşılanacak bir durum değildir.

	Arapça Deyim	Türkçe Deyim
Deyim	الأجندة الحمراء (Dâvûd vd., 2014: 357)	Kırmızı kitap (İşler ve Özay, 2015: 685)
Sözlük Anlamı	Kırmızı ajanda	
Deyimsel Anlam Çerçevesi	Acil ve kritik durum ve problemlerin yazılı olduğu resmî defter, kitap	Gizli, önemli, kritik bilgilerin yazılı olduğu resmî defter, kitap
Örnek Cümle (Çevirisi)	حدث أمر ما في خريف 2022. أدرك الديمقراطيون بوضوح أن سيطرة الجمهوريين على الكونجرس ستقوض الديمقراطية، وتعرقل الأجندة الحمراء التي وضعها بايدن (2022 yılı sonbaharında bir olay yaşandı. Demokratlar, Cumhuriyetçilerin Kongre'deki egemenliğinin demokrasiyi yerle bir edeceğini ve Biden'ın ortaya koyduğu kırmızı kitabı engelleyeceğini açıkça anladılar.)	Dün, 3 saat süren MGK toplantısında "Kırmızı Kitap" olarak bilinen Millî Güvenlik Siyaset Belgesi güncellendi. Millî güvenliğe yönelik tehditlerin yer aldığı belgedeki değişikliklerin, ilerleyen yıllarda izlenecek politikalar için yol gösterici olduğu düşünülmektedir (https://cuq.in/dgCe).

Karşıtsal Analiz: Sözlük anlamı “kırmızı ajanda” olarak karşılanan Arapça deyim, deyimsel anlam çerçevesi “acil ve kritik durum ve problemlerin yazılı olduğu resmî defter, kitap” olarak gelmektedir. Türkçe deyim Arapça deyim, deyimsel anlam olarak benzerlik gösterse de sözlük anlamı olarak ince bir fark barındırmaktadır. Türkçe deyimde kırmızı renkle nitelenen nesne “kitap”tır. Bu durum Arapça deyimdeki “ajanda” nesnesiyle kritik bir fark barındırmasa da ajanda kelimesinin kullanıldığı bağlamlar “sırlı” ve “gizemli” anlamlara daha yakındır. Örneğin “gizli ajandası olmak” şeklinde kullanılan deyimsel ifade “bir kişinin bir konu hakkında herkesten gizlediği planları bulunmak” anlamına gelmektedir. Öte yandan bu deyimde de kırmızı rengin içerdiği “tehlike hâli ve güvenli olmayan alan” anlamları devreye girmiş görünmektedir. Zira acil ve kritik durumlar, önemine binaen çok az sayıdaki insan dışında hiç kimsenin müdahalede bulunmasına izin verilmeyecek yasaklı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

	Arapça Deyim	Türkçe Deyim
Deyim	فرش له البساط الأحمر (Dâvûd vd., 2014: 1116)	Kırmızı halı sermek (TDK Güncel Sözlük)
Sözlük Anlamı	Onun için kırmızı halı serdi.	
Deyimsel Anlam Çerçevesi	Önemli sayılan kişilere saygı gösterildiğini belli eden şekilde karşılama bulunmak	Önemli sayılan kişilere saygı gösterildiğini belli eden şekilde karşılama bulunmak

Örnek Cümle (Çevirisi)	رَحَّبَ الْجَمُورُ بِاللَّاعِبِ الَّذِي حَقَّقَ الْبَطُولَةَ وَفَرَّشُوا لَهُ الْبِسَاطَ الْأَحْمَرَ (Taraftarlar, şampiyon olan oyuncuyu karşıladı ve onun için kırmızı halı serdi.)	Fransız işçiler, İngiltere Kralı'nı karşılarken saygılarını göstermek için kırmızı halı serdiler (Dâvûd vd., 2014, s. 1116).
-------------------------------	--	--

Karşıtsal analiz: Sözlük anlamı “onun için kırmızı halı serdi” anlamına gelen Arapça deyim, deyimsel anlamı “önemli sayılan kişilere saygı gösterildiğini belli eden şekilde karşılamada bulunmak” şeklinde açıklanabilir. Türkçe deyim, Arapça deyimle hem sözlük anlamı hem deyimsel anlam olarak benzerlik göstermektedir. Genellikle merasim, tören ve protokol karşılamaları gibi durumlarda kırmızı halı serilmektedir. Söz konusu halıyla misafir tarafa verilen önem gösterilmektedir. Kırmızı rengin, önem ve ciddiyeti temsil etmesinin bu deyim in oluşmasında etkili olduğu söylenebilir.

	Arapça Deyim	Türkçe Deyim
Deyim	احمرت الحدق (Halîl, 2006: 447)	Gözlerini kan bürümek (TDK Güncel Sözlük; Çelik, 2017: 77)
Sözlük Anlamı	Gözbebekleri kızardı	
Deyimsel Anlam Çerçevesi	Çok öfkeli, kinli olmak; her kötülüğü yapacak hâle gelmek	Çok öfkeli, kinli olmak; her kötülüğü yapacak hâle gelmek
Örnek Cümle (Çevirisi)	احمرت حدق الطرفين المقاتلين في اليمن لذلك بدأ القتال يشتد في الأيام الأخيرة. (Yemen’de çarpışan tarafların gözlerini kan bürüdü. Bu yüzden son günlerde savaş şiddetlenmeye başladı.)	Bir adamın gözlerini kan bürümesin, ondan her türlü belâ beklenebilir (Halîl, 2006, s. 447).

Karşıtsal analiz: Sözlük anlamı “gözbebekleri kızardı” olarak gelen Arapça deyim in deyimsel anlamı “Çok öfkeli, kinli olmak; her kötülüğü yapacak hâle gelmek” olarak karşılanmaktadır. Arapçadaki bu deyim, öfke duygusunun göz organında somutlaştırılması olgusuna dayanmaktadır. Türkçedeki deyimde de aynı durum söz konusudur. Fakat Arapça ve Türkçe deyimlerdeki sözcük kullanımında farklılık olması sebebiyle Türkçe deyim in oluşturduğu duygu değerinin daha şiddetli olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Türkçe deyimde “kan” sözcüğü doğrudan doğruya dile getirilmişken Arapça deyimde kan sözcüğü yerine kanı sembolize eden kırmızı renk adından türetilmiş bir fiil “احمر / kızardı” kullanılmıştır. Bu da ifadedeki sertliği nispeten yumuşatmış görünmektedir.

SONUÇ

İnsanlığın iletişim aracı olan dil, yaşayan canlı bir organizmadır ve her canlı organizma gibi çevreden etkilenmektedir. Dilin yaşadığı çevre, dolayısıyla insanın yaşadığı çevre renklerle doludur. Renksiz bir dünya veya çevrenin hayal edilemeyeceği düşünülmektedir. Renkler, insanın etrafında böylesine doluyken dilde renklere rastlamamak mümkün değildir. Bu bağlamda renklerin deyimlerde tezahür etmesi doğal sayılmaktadır. Bu durum aynı zamanda dil ve düşünce arasındaki etkileşimin de doğal bir tezahürü olarak görülebilir. Renk adı içeren deyimler dilin önemli bir parçasıdır. Her dilde rastlanan renk adı içeren deyimlerin Türkçe ve Arapça gibi yıllarca bir arada yaşayan iki dilde incelenmesi önemli görülmektedir. Bu çalışmada, karşıtsal analiz yöntemiyle iki dildeki renk adı içeren deyimlerin ortaklık ve farklılık arz eden yönleri incelenmiştir. Karşıtsal analiz yöntemiyle iki dil arasında bu dillerin herhangi bir ögesi üzerinden inceleme yapılabilmektedir. Bunun sonucunda incelenen ögeler bağlamında iki dilin benzerlik ve farklılıkları tespit edilmektedir. Elde edilen bulgular ise dil öğretimi, kültür öğretimi ve kültürel mukayese vb. alanlarda yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Kırmızı renk adı içeren Arapça ve Türkçe deyimlerin incelendiği bu çalışmada her biri benzer durumları niteleyen Arapça ve Türkçe beşer adet kırmızı renk deyimini ele alınmıştır. Söz konusu renk deyimleri, deyim sözlüklerinden elde edilmiştir. Karşıtsal analiz yapılmadan önce deyimlerin sözlük anlamları ve deyimsel anlamları verilmiş, buna ek olarak Arapça ve Türkçe birer örnek cümle verilerek kullanım şekilleri açıklanmıştır.

Çalışmaya konu olan Arapça ve Türkçe deyimlerin karşıtsal analizinden elde edilen bulgulara göre kırmızı rengin, çoğunlukla ortak ögeler için kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki dilde de kırmızı renk, tehlikeli bir durum, olay, olgu veya nesneyi nitelemek için kullanılmaktadır. Aynı zamanda kırmızı rengi, göz organının kırmızılaşması olgusuyla somutlaştırma yapılarak öfkenin sembolü olarak betimlenmektedir. Ayrıca önemli, kritik, aciliyet ve gizlilik bildiren olay veya olguların kırmızı renk adıyla nitelendiği görülmektedir. Bunlara ek olarak önemli kişi veya kişileri kırmızı renk içeren nesnelere kullanarak misafir etmenin bir saygı unsuru olarak kullanılmasına rastlanılmıştır. Tüm bunlara bakıldığında Arapça ve Türkçe ortak anlam alanına giren deyimlerde kırmızı renk adının benzer sembolleri ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Bu durumun oluşmasında, kırmızı renge ve kırmızı renk adına yüklenen evrensel değerlerin yanı sıra her iki milletin uzun yıllar ortak coğrafyalarda yaşaması, aynı dinî inanişe mensup olması vb. nedenlerin de etkili olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Ağarı, G. (2019). İş güvenliği ile ilgili bilgilendirme profillerinin incelenmesi: Kütahya Porselen örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil: ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK.
- Aksoy, Ö. A. (2020). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü II*. İstanbul: İnkılâp.
- Çelik, Y. (2017). Türkiye Türkçesinde duyu organlarıyla kurulan deyimler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(50). 72-79.
- Dâvûd, M. M. (2003). *Mu'cemu't- ta'bîri'l-istilâhî fi'l- a'rabîyyeti'l-muâ'sira*. Kahire. Dâr Ğarîb.
- Dâvûd, M. M., vd. (2014). *El-mu'cemu'l- mevsûi' li't-ta'bîri'l- istilâhî fi'l- a'rabîyye*. Kahire. Dâr Ğarîb.
- Doğru, E. (2021). *Dilin derin devleti deyimler*. İstanbul: Akdem.
- Fâyid, V. K. (2007). *Mû'cemu't-te'âbîri'l-istilâhiyye fi'l- 'arabiyyeti'l-mu'âsira*. Kahire: Câmi'atu'l-Kâhira.
- Hengil, Ö. (2022). İçinde el uzvu geçen Arapça deyimlerin karşıtsal analizi. *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(1),137-159.
- İşler, E. (2002). Arapça ve Türkçede ortaçlar -karşıtsal çözümleme-. *Nüsha*. (2)7. 99-109.
- Özcan, M. ve Dağbaşı G. (2022). Kültür ve Turizm bakanlığı TEDA projesi kapsamında Türkçeden Arapçaya yapılan edebi çevirilere dair bir inceleme. *Istanbul Journal of Arabic Studies (ISTANBULJAS)*, 5(1), 69- 78.

EXTENDED ABSTRACT

Language is the primary medium of communication for human beings. Every object in life is naturally included in language. For this reason, the scope of language is quite wide. The place of colors in language, whose history goes back quite far, is undeniable. Through the study of colors, it is possible to obtain meaningful results about language and the culture to which language belongs. Even though each color is physically the same everywhere in the world, there are differences in the context of cultures and languages. These differences reveal data about the language and the culture of the nation using the language. For these reasons, it would be correct to say that colors have an important place in language and culture. Idioms are one of the elements that best reflect the cultural elements of a language. Idioms, which contain the religious views, customs and traditions, traditions and customs, etc. of the nation speaking a language, are considered to be a reflection of culture with this feature. It is possible to find important codes about language and culture in idioms. In this context, idioms fall within the field of study of folklore as well as linguistics. Colors have an important place in Arabic and Turkish. The meanings attributed to colors, which are generally seen in Eastern societies, are also seen in these two languages. However, these two languages still have distinctive differences in terms of colors. Similarly, the same can be said about idioms. In Arabic and Turkish, idioms are important elements reflecting culture. Therefore, idioms containing color names are an important field of study both in terms of containing colors and benefiting from the cultural feature of idioms.

This study aims to make inferences about these two languages and cultures by examining idioms containing the color red in Arabic and Turkish with the method of contrastive analysis. It is thought that these inferences will contribute to the teaching of culture, which is accepted as a part or complement of language teaching. In this context, Arabic and Turkish idiom dictionaries were scanned and idioms containing the color red were collected. Among the collected Arabic and Turkish idioms, those expressing similar feelings, thoughts and situations were matched in order to be able to examine them crosswise. Then, these five idioms were analyzed and the points of similarity and difference were identified and explanations were provided for the reasons for these points. Syntactic, semantic, cultural and universal criteria were considered during the analysis. According to the findings of the study, in Arabic, red is used to describe concepts such as crossing the line, shame, anger, emergency and respect. In Turkish, on the other hand, red is used to characterize images such as crossing the border, anger, shame, secret situation and respect. Accordingly, when we look at the elements used by red in Arabic and Turkish to provide the meaning of "crossing the border", we see a commonality.

Then, it is noteworthy that the elements used for "shame" are also similar. Then, there is a difference in the elements used for "emergency or secret situation". Afterwards, it was observed that the element of "respect", which Arabic and Turkish express with the color red, was used with similar elements. Finally, the similarity of the images expressing the element of "anger" also draws attention. In conclusion, in the analysis of the idioms that contain the name of the color red in Arabic and Turkish and have the same or similar meanings, it is seen that four out of five idioms are similar in both syntax and semantics. Based on this, it can be inferred that Arabic and Turkish cultures have common feelings and thoughts about the color red.